Juweeltjes uit de schatkamer van het

DEMENTEES

2020

Veel leesplezier

De kersttijd roept vaak warme en vrolijke herinneringen op. Herinneringen bijvoorbeeld aan het samen zingen, het kaarslicht, de rode kerst-strikken in het haar en de witte feestkleding. Coronabeperkingen of niet, door die beleving blijft kerst "echt feest", even helemaal vrij van de zwaartekracht. Mevrouw C straalt als ze ervan vertelt:

"Kerstkleren: allemaal in het wit. Echt op z'n kerstfeest. Altijd wit. Alles wit, alles mooi, dat is echt een heugelijke ding. Dan zeggen ze: 'Ze hebben echt een feestje, van kerk.' Wij zingen dat lied, laten die kinderen ook mee komen. Dan is het echt feest. Al is het een oude witte jurk, dan krijg je een mooi gezin. Dat is echt een feestje. Want ze hebben allemaal wit aan. Dat zal echt leuk staan. Een hele verandering kan je zien. Je trekt het aan, je voelt helemaal feestelijk. Een kleine witte jurk, dan ben je in de lucht! Als er kleine kinderen met je meekomen met een rode strik of een hoedje op hun hoofd, dan zeggen ze: 'O, ze hebben een feestje, hoor!' Het geeft de anderen een mooi gezicht. Want de kleren staan zo mooi! Kinderen met een mooie jurkje. En allemaal strikjes in hun haar, zeggen ze: 'O, we vieren kerstfeest vandaag.' Witte kleren, dat hoort altijd bij. Wit met een rooie strik, voor kinderen. 'O, ze hebben een feestje, want ze zijn anders gekleed.'
Mooie kaarsjes aan. Mooie verlichting! Vooral met die kaarsen. Echt leuk!"

--

De komende weken stellen we de mensen achter het project Dementees X Spoken Word aan jullie voor. Vandaag Irene, Eline & Paula.

"Het is geweldig om dat op te schrijven. Dat is een tweede belevenis als je dat leest."

"Dit Juweeltje drukt uit waarom we het Dementees zijn gaan opschrijven. Elke keer als we bewoners vragen of we hun uitspraken mogen opschrijven, reageren ze blij en verrast. Zij voelen zich weer van waarde, omdat ze merken dat wij hun taal kostbaar vinden en dat hun woorden en verhalen ons raken en ontroeren. Zo ervaren ze dat hun eigen stem ertoe doet en van betekenis is.

Wij zijn Irene Kruijssen, Eline Hoorweg & Paula Irik. Sinds 2003 zijn we de letterlijke taal gaan opschrijven, omdat we geraakt werden en worden door de poëtische kracht en levenswijsheid van die taal.
We hebben er boeken, artikelen en trainingen (zie o.a. *Sprekende Handen* en alle projecten onder dit Juweeltje) over geschreven.
Basis voor al onze teksten en trainingen is de eigen taal van mensen met dementie uit het verpleeghuis. Zo laten we zien dat mensen met dementie, ook

als ze in het verpleeghuis zijn komen wonen, ons heel veel te leren hebben en aan ons leven betekenis blijven geven.

Eén van onze dromen die door het project *Dementees X Spoken Word* in vervulling gaat, is dat kunstenaars net als wij geraakt worden door het Dementees en dat zij door het Spoken Word deze geraaktheid in kunst omzetten en met deze kunst, mede door de website, nieuwe doelgroepen bereiken en zo de liefde voor het Dementees verder brengen."

Trainingen

Training methodiek van verbondenheid, betekenisvolle contacten met mensen met dementie via taal en muziek (geaccrediteerd voor muziektherapeuten en geestelijk verzorgers)

Training Belevingsconcert (geaccrediteerd voor muziektherapeuten en geestelijk verzorgers)

Projecten

Spoken Word, een samenwerkingsproject van kunstenaars en mensen met dementie waarbij de Juweeltjes uit het Dementees centraal staan

Gratis muziek voor mensen met dementie (doorgaand project, stuur me een mail voor meer informatie)

Scheurkalender Dementees 2019

Exposities

Multiculturele muziekportretten, te zien in Eben Haëzer, Cordaan.

Leestekens. Levenskunst van mensen met dementie, de expositie is te zien in Berkenstede, Cordaan
de films die bij de expositie horen zijn te zien op onderstaande link
https://www.cordaan.nl/leestekens-levenskunst-van-mensen-met-dementie

Sprekende handen, te zien in Eben Haëzer, Cordaan

Boeken

Een beetje boos mag best
http://www.elikser.nl/een-beetje-boos-mag-best.htm

Want we hebben allemaal de morgen, Dementees, taal van mensen met dementie.
http://www.elikser.nl/want-we-hebben-allemaal-de-morgen.htm

Als het maar echt is. Over de zachte kracht van mensen met dementie
Zie uitgeverij Elikser

Sprekende Handen, een methodiek voor ontmoetingsgroepen voor mensen met dementie
https://www.bsl.nl/shop/sprekende-handen-9789031380701.html?gclid=EAIaIQobChMI_PzBxqTz4gIVR-N3Ch0rWQIhEAQYBCABEgL0PPD_BwE

Kerst… tijd van bezinning & beschouwing, over de raadsels van het leven en de verantwoordelijkheid van mensen voor elkaar en voor de aarde. Een filosofisch gesprek tussen twee dames.

Mevrouw K.: "Je hebt een stuk land, en opeens lopen daar allemaal beesten rond. Dat zijn raadsels die nooit opgelost worden.
En dat er dan twee soorten mensen zijn gekomen, mannen en vrouwen. Eens moet het toch met één begonnen zijn. En als wij uit de dieren voortkomen, waar komen dan de dieren vandaan? En hetzelfde heb je met de voortplanting: hoe wist ie nou wat hij moest doen? En dat er dan mensen komen, is nog tot daar aan toe, maar dat er dan twee soorten komen…..
En dat houdt in: hoe zou het - over tweeduizend jaar, als de wereld dan nog bestaat – dan met de wereld staan?"
Mevrouw S.: "Onze Lieve Heer zal daarop antwoord geven in de toekomst."
Mevrouw K.: "Ik weet het niet. Maar hoe nou die eerste mens op aarde is gekomen…."
Mevrouw S.: "Dat is ook nog de vraag: zullen we er ooit achter komen?"
Mevrouw K.: "Je hebt mannen en vrouwen. Hoe zijn ze er achter gekomen hoe ze zich voort moesten planten? Dat geldt voor de beesten ook. We hebben dezelfde manier van geboren worden, denk ik.
En de taal? De beesten maken geluiden – en ik denk dat dat bij de mensen ook zo ging. Eigenlijk is een soort algemene taal het Engels geworden."
Mevrouw S.: "Dat is de wereldtaal."
Mevrouw K.: "Dat is maar goed ook. Dat is met kleine kinderen ook: eerst gaan ze huilen. (het is even stil) Dat zijn de raadsels van het leven. Ik denk dat er leven is op andere planeten."
Mevrouw S.: "Dat zou heel goed kunnen."
Mevrouw K.: "Misschien is het nuttig als we meer aandacht aan *onze* aarde besteden."
Mevrouw S.: "Dat is de eerste prioriteit."
Mevrouw K.: "Ik denk dat de tijd van grote oorlogen voorbij is. Want er is geen winnaar. De wereld wordt warmer. Dat komt door alles wat uitgestoten wordt. Dat is wat wij mensen doen. We doen het zelf."

"Een filmpje? Het is toch niet voor Opsporing Verzocht?"

"Dat deed me denken aan mijn eigen oma met dementie, die ik door het hele proces heb gefilmd. Het werd een video als herinnering, met fantastische uitspraken en momenten waarop ze zichzelf betrapt en in lachen uitbarst.

Ik ben Yorinde Yulan, fotograaf en videograaf. En de komende tijd ga ik aan de slag met de spoken word artist, om zowel de artist als de gedichten zo goed mogelijk te visualiseren. Naast de juweeltjes realiseer ik mode-, portret- en dansshoots waarin beweging vanuit het menselijk lichaam en choreografie centraal staan. Check hier mijn werk: www.yorindeyulan.nl

Ik kijk erg uit naar dit project en de mooie samenwerkingen."

--

We doen meer dan alleen schrijven ;) klik op de YouTube link voor het eindresultaat ☺

"Een filmpje? Het is toch niet voor Opsporing Verzocht?"

Dat was een van de reacties van onze bewoners toen muziektherapeut Irene Kruijssen het idee kreeg om een kerstfilmpje te maken. Nee, geen filmpje voor Opsporing Verzocht, maar wel iets vrolijks voor de decembermaand. Irene: "Ondanks dat ook bij ons de besmettingen terugkomen, is
het ook nog steeds gezellig in het verpleeghuis. Dat wil ik graag laten zien."

https://www.youtube.com/watch?v=lYkYPGbb_QU

Het filmpje bevat een simpele choreografie en is langzaam gezongen. Zo kon iedereen meedoen, ook de bewoners met dementie en afasie. En ook degenen die niet van dansen houden, of het gewoon niet kunnen, doen gezellig mee. Het is een liedje dat iedereen kent, ongeacht leeftijd of culturele achtergrond.
Drie locaties deden mee: Kraaipan, Anton de Komplein en Berkenstede. Van bewoners tot verzorging, van schoonzorg tot artsen en zelfs therapiehond Storm was erbij. Helemaal in stijl met kerstballen om zijn nek.
Een arts: "Wat is het fijn om je even op iets positiefs te concentreren."

Wij hopen dan ook dat andere locaties de challenge aan zullen gaan, ieder op hun manier, samen met de bewoners. De locatie de Buitenhof gaat het al aan! De bewoners, personeel en vrijwilligers hebben ontzettend veel plezier gehad om het filmpje te maken!

Graag jullie filmpjes delen met #inhetverpleeghuisvierenwesamenkerst

Voor meer informatie, Irene Kruijssen, *ikruijssen@cordaan.nl*

--
Tot 28 januari stellen we elke week iemand voor die achter de schermen werkt aan het Spoken Word X Dementees project.
Vandaag Ellis van der Does. Zij heeft, onder andere, het Dementees logo van de nieuwe website www.dementees.com ontworpen.

DEMENTEES

Ze neemt ook de rest van de visuele vulling van de site voor haar rekening. We kunnen niet wachten tot poëzie dag op 28 januari 2021 om dat met jullie te delen!

Lachend en met twinkelende ogen: "De groep is heel leuk. Moeten alleen een paar mensen uit weg."

"Ik heb bovenstaand juweeltje gekozen, omdat ik erom moest lachen. Het is iets wat veel mensen zullen denken, maar niet iets wat je meteen hardop zou zeggen. Mijn oma had dementie en ik heb toen gezien dat haar taalgebruik flink veranderde. Blijkbaar vielen er bepaalde remmingen weg, waardoor ze zei wat ze dacht in plaats van wat sociaal gewenst is. Dit citaat doet mij daaraan denken. Ik ben Ellis D = Ellis van der Does, een illustrator en animator in Amsterdam. Als je met mij een trip naar 'illustratie wonderland' neemt kom je terecht in een kleurrijk universum vol met verschillende texturen."

Tijdens de muziektherapie lachen we heel wat af!

Irene zingt de liederen die de bewoners aangeven mooi te vinden
Mw. A.: "Mooi, dat zongen we vroeger altijd."
Mw. K. knikt instemmend: "Ja, mooi."
Mw. A.: "Ik ben misselijk."

Mw. K. kijkt naar Irene en vervolgens naar mw. A.: "Wordt je misselijk van haar? Kan ik me voorstellen hoor, van de zang van haar!"
Mw. A. kijkt een beetje vertwijfeld: "Misselijk? Wie is er misselijk?"
Irene vraagt of ze nog een liedje zal zingen of dat de dames genoeg hebben gehoord.
Mw. K. kijkt naar Irene met een fronsende blik: "Jij houdt echt niet op met zingen he!"
Irene proest het uit en de dames lachen mee.

--

De komende zes weken stellen we de kunstenaars voor, die aan het project Dementees X Spoken Word meedoen, naar aanleiding van hun, tot nu toe, lievelingsjuweeltje. Als laatste Gershwin Bonevacia met zijn juweeltje.

"Laat het los. Want blijf je je er aan vastklampen, dan gaat het klemmen."

"Ik ben Gershwin Bonevacia. Mijn favoriete oom heeft dementie. Het is de eerste keer dat ik van dicht bij heb ervaren wat de impact is van deze ziekte, daarom vind ik het bijzonder noodzakelijk om hierover te blijven praten met elkaar. Het is een prachtige manier om dichter bij elkaar te komen terwijl we misschien wel heel langzaam verder van elkaar raken. Dementie is een noodzakelijk en bijzonder thema in de maatschappij waar we het veel meer over zouden moeten hebben. Want Taal verbindt en zo ook Spoken Word.

Ik hoop dat dit project aankomt bij de mensen waarvoor we dit doen."

--

In de huiskamer zitten mevrouw P. en mevrouw I. aan tafel. We komen te praten over Sinterklaas.
Mevrouw P.: "Mijn moeder had voor iedereen een pakje. Een klein pakje, want we waren met een groot gezin."
Mevrouw I.: "Mijn vader was Sinterklaas. Een vriendinnetje zei (*ze fluistert het:*) 'Dat is je vader', 'dat is je vader'. Ik geloofde het niet. Ik moest er geloof ik wel om lachen. Mijn vader was een flinke man. Zijn manier van doen en optreden. Hij was een mooie Sint. Dan krijg je te horen: 'het is je vader!' Nee hoor. Uiteindelijk kreeg je het wel in de gaten."
Mevrouw P.: "Ik kan me heugen dat mijn moeder voor Sinterklaas fungeerde. Ze was heel groot gebouwd. Mijn moeder was wel een groot gebouwde vrouw, groter dan mijn vader. Mijn vader bemoeide zich niet met Sinterklaas."

Mevrouw I.: “Dan zei mijn moeder: ‘Sinterklaas is geweest’, tegen mijn zusje en mij. Wij groeiden samen op.”
Had Sinterklaas dan pakjes achtergelaten?
Mevrouw I.: “Meestal verstopt. Dan zeiden wij: ‘hij heeft wat verloren’. En dat was dan soms waar. We hadden een groot huis. En een grote tuin. Met veel struiken, en dat soort dingen.”
Mevrouw P., glimlachend: “Het *blijft* spannend.”

De komende zes weken stellen we de kunstenaars voor, die aan het project Dementees X Spoken Word meedoen, naar aanleiding van hun, tot nu toe, lievelingsjuweeltje. Als vijfde Reinier van der Veer met zijn juweeltje.

“Zondagsschool. ... Liep uit hè. ... Maar niet te lang, want moeders wachten die ver weg woonden.”

“De laatste zin raakt mij omdat het zo beeldend is. In mijn hoofd zie ik moeders voor de school wachten op hun kinderen. Daarna rijden ze uren naar huis in de hitte over bauxietwegen. Muziek op de radio, kinderen op de achterbank.

Ik ben Reinier van der Veer, ik ben 29, geboren in Haarlem, woonachtig in Amsterdam. Ik ben dichter, spoken word artiest, songwriter, rapper, copywriter, voice-over en schrijver. Ik publiceer en preform onder mijn eigen naam en onder de naam Dichtwater, zowel in opdracht als vrij werk. Ik heb een diepgaande interesse in mensen en hun verhalen en ben van mening dat iedereen het verdiend om gehoord te worden. Als ik schrijf of spreek, doe ik dat door te luisteren. Ik kwam al op jonge leeftijd in aanraking met dementie toen ik een bijbaantje had in het Lucas Andreas Ziekenhuis in Amsterdam (nu OLVG West). Door mijn opleiding tot psycholoog (MSc) is mijn interesse in de psyche en mensen over de jaren heen steeds sterker geworden, en nu nog steeds blijft dat groeien.

Wat mij raakt in het Dementees is de schoonheid, de poëzie in de woorden, de ongefilterdheid. Je luistert naar een gedachtegang die niet gepolijst is. Daardoor ontstaat een ogenschijnlijke warrigheid, zonder opsmuk, zonder uitleg, een manier van spreken die eigenlijk veel puurder is dan het spreken van een persoon zonder dementie. Dat vind ik prachtig en het is ook nog eens heel goed te volgen.

Ik wil meedoen aan dit project omdat iedereen het verdient dat zijn of haar verhaal verteld wordt. Ik heb een diepgaande interesse in mensen en hun verhaal

en in mijn optiek hebben mensen naarmate ze ouder steeds meer noemenswaardige verhalen te vertellen. De dialoog aangaan met oudere, zieke of eenzame mensen is iets wat in mijn optiek zeer belangrijk is en voor beide partijen heel leerzaam en voldoening gevend kan zijn. Ik verwacht dus ook dat ik van dit project veel ga leren.

Spoken word is een ideaal middel om een extra dimensie te geven aan het Dementees dat op zichzelf al zeer poëtisch van aard is. De voordracht kan fungeren als middel om de toeschouwer mee te zuigen in het Dementees, veel meer dan geschreven tekst dat kan, en op die manier de schoonheid ervan te versieren met klanken en ritme.

Ik hoop dat dit project laat zien dat dementie hebben en in een verpleeghuis verblijven niet betekent dat het leven voorbij is. Het betekent niet dat er alleen ellende is. Mensen wie dit lot is beschoren, zijn nog steeds mensen en waarschijnlijk mensen met meer wijsheden in zich dan jij of ik. Wij kunnen leren van iedereen, jong of oud, gezond of ziek, op zichzelf wonend of in een verpleeghuis. Vreugde, wijsheid en geluk vergaan niet met de jaren en ook niet met het hebben van een ziekte."

Sint en kerst krijgen veel aandacht in Nederland, zie de bijlagen met Sint en kerstliederen, maar heb je wel eens gehoord van Divali, één van de belangrijkste feesten in het Hindoeïsme? Het wordt gevierd op 14 november.

"Het is vandaag lichtjesfeest. Divali.
Een lied moeten we zingen, bij de Hindoes.
Eten ze vegetarisch hele week, alles moet schoon.
Zoetigheid, hapjes en dan houden ze gebed en om 6 uur gaan de lichtjes aan.
Ja, van moeder geleerd en aan de kinderen toen ze groter werden.
Mijn zusters zijn allemaal zingeres. Ze weten alle liedjes die zusters van ons.
Kaarsen hier brengen en dan aansteken. Een kaars in de keuken aan. Er werd geklopt en dan ging het licht weer aan.
Moet geleerd worden. Drie tot vijf kaarsen of meer. Altijd oneven, dat is Hindoestaans. Een bakje met olie. Vrouwen doen het aan en je steekt wierook aan."

In de Verenigde Staten is de eerste zwarte vrouwelijke vice- president gekozen. Vrouw zijn in een mannenwereld, dat is elke dag je positie bevechten. Dat begon al generaties geleden. Aan elke positie die we nu, vaak als vanzelfsprekend,

ervaren ging een strijd van generaties vooraf. Strijd zit in het wel of niet mogen stemmen, om zelf keuzes te mogen maken. Stemrecht voor vrouwen.. daar hebben vrouwen generaties voor moeten strijden…

Mw. S. knikt gedecideerd: "80 jaar strijden om iemand te zijn!"
Dacht u weleens, ik zorg niet meer voor mijn broertjes en zusjes?
Mw. S. knikt heftig: "Ja!"
Wat had u dan willen worden?
Mw. S. met een glimlach: "Verpleegster!"
Bent u blij dat we als vrouwen mogen stemmen?
Mw. M.: "Ja."
Dhr. J lacht: "Nou, en er zijn genoeg dames hoor!"
Is dhr. J. in de politiek geïnteresseerd?
Dhr. J. schudt lachend zijn hoofd: "Nee, ik deed mijn werk gewoon."
Ging dhr. J. wel stemmen?
Dhr. J.: "Ja."
Mogen we ook weten op welke partij u dan stemde?
Dhr. J.: "Het ging heel veel om de partij, wat voor geloof je had. Dus was je katholiek, dan stemde je dat. Dus wat je leuk vond, daar stemde je op."
Mw. M. kijkt naar dhr. J.: "Hoe weet u dat zo goed?"
Dhr. J.: "Daar werd over gepraat hé."
Mw. S. vult aan: "En het geloof wat je had, daar stemde je op."
We zijn benieuwd of je ook ergens anders op stemmen dan welke partij je geloof had.
Mw. S. knikt bedenkelijk: "Dat kon wel, maar werd je niet in dank afgenomen door die partij."
We vertellen op welke partij we stemmen en dat het geloof daar bij ons niet bij meespeelt, maar de visie van een partij..
Mw. S. knikt instemmend: "Ik stemde PvdA. Veel werkende mensen stemden op de PvdA."
Dhr. J. knikt en vult aan: "Vanuit huis daar zeiden ze: 'Op die partij ga je stemmen.'"
Mw. M. knikt instemmend: "Dat was ook nog een beetje zo, zo onderling met elkaar: 'Je gaat niet op de rooien stemmen' *(lacht hartelijk)*, dat is niet meer zo "

De komende zes weken stellen we de kunstenaars voor, die aan het project Dementees X Spoken Word meedoen, naar aanleiding van hun, tot nu toe, lievelingsjuweeltje. Als derde Claartje Chajes met haar juweeltje.

"Wij houden van zingen. Als we thuis zijn, zingen we aldoor. Dan begint die ander direct een lied te zingen. Zegt die ander: 'ik heb ook

een liedje'- en dan doen we allemaal mee. (*brede glimlach*) Een rommel van zingen, we zingen alle liedjes door elkaar. Als het eten begint, dan zingen we bij mijn moeder thuis. Dan begint de hele bende door elkaar te zingen."

"Bovenstaand citaat geeft de indruk dat we in het 'nu' zijn, terwijl het over vroeger gaat. Ik zie het voor me, ik leef mee met de gezelligheid. 'Een rommel van zingen', die zin raakt me.
Ik hou zelf ook van zingen, tijdens jeugd van mijn grootouders was het vanzelfsprekend dat je dat in gezins- of vriendenverband deed thuis. Ik pleit ervoor om dat weer op te pakken, het is gezond.

Ik ben Claartje Chajes, ik schrijf poëzie, proza en ben geschoold als journalist en theaterwetenschapper.
De versleten en toch zo muzikale taal, 'het Dementees', vind ik een machtig gegeven om te onderzoeken voor nieuw werk. Als je nieuwsgierig bent naar wat ik nog meer doe, fiets of wandel dan een rondje door Amsterdam Noord. Daar hangen twintig gedichten op ramen van woonhuizen, in elke buurt een reeks. Of kijk op Poetischebuurtatlas.amsterdam.

Mijn oma werd 99. We spraken eigenlijk nooit over haar dementie. Ze was oud, haar hersenen waren versleten. En ze kon goed doen alsof.
Alsof ze je kende, alsof ze een gesprek met je voerde, alsof er zinnen uit haar mond kwamen. Haar taal schoof heen en weer tussen verschillende tijden. Gisteren, vijftig jaar geleden, nu en weinig interesse in morgen.
Toen ze nog minder versleten was, stond mijn oma in het leven als een kordate, overheersende vrouw. In haar laatste decennium van werd ze zacht. De humor bleef overeind. Voor je het wist zat je lachend naast haar.

Spoken word is voor mij muziek met woorden. Vreemd eigenlijk, dat nog nooit iemand op het idee is gekomen om met de muzikaliteit van het Dementees *spoken word* te maken!"

Tijdelijk twee keer per week een Juweeltje. Naast het voorstellen van de kunstenaars ook een Juweeltje met prachtige uitspraken.
Merkte dat ik het delen miste elke week..

De herfst is weer aangebroken, de bladeren vallen, de dagen worden korter…

"De herfst heeft wel iets om van te houden. De verandering. De blaadjes gaan niet heel snel eraf vallen, maar krijgen een andere kleur."

“In Suriname heb je geen herfst, daar vallen de bladeren niet.”

“Ik ben op zee geboren. Daar heb je geen wisselende bladeren maar wel hoge golven. Ik ben er wel op getraind.”

“Wandelen in de herfst, schoppen en hollen door de bladeren!”

“Herfst! Ja, daar hou ik wel van.”

“Mmm, ik vind de lente leuker. Begin van het nieuwe leven en de herfst is begin van de dood.

“Ik ben ook een lente kind, van 26 april.”

“Kleine regentijd en de grote regentijd. De kleine droge tijd en de grote droge tijd.”

“Utjang, regen, regen! Dat hoorde je ze roepen. Waren ze blij weer bij elkaar te komen. Moet wel, want er zijn ook erg veel mensen.”

“In de regen dansen. Ja! Op eigen erf. We hadden ook een tennisbaan. Als het om te spelen was dan mochten we erop, maar niet als ze aan het spelen waren. Toekijken wilden ze liever niet, want die ballen vlogen overal heen. Als we het spelenderwijs deden was het onze eigen schuld als we ons pijn deden.”

“Met regen het was altijd pret! Je werd wel nat, maar dat mocht je zelf weten. Regen is hujan. Dida mauw. Dida tau. Ik wil het niet en ik weet het niet. Saja is ik. Sayonara: wat betekend dat? Oh ja, tot ziens!”

De komende zes weken stellen we de kunstenaars voor, die aan het project Dementees X Spoken Word meedoen, naar aanleiding van hun, tot nu toe, lievelingsjuweeltje. Als tweede Rik Overtoom met zijn juweeltjes.

“Toen ik ooit in het Vondelpark liep, zei mijn vriendin: Ze gaat dood. Ik zei: Ik ga niet dood en ze zei: Jij niet! je hondje. En die ging dood. Aan kanker. Ze was zeven en zo vrolijk!”

“Niet jaloers zijn als ik ga dansen. Ik dans heel goed”.

“Ik ben Rik Wolf Overtoom, 26 jaar en Geluksplukker te Utrecht.

Mijn oma leeft nu al een aantal jaren met dementie. Bij haar merk ik hoe ze door de tijd verandert is. Ze schommelt vlug tussen momenten, waardoor we samen op zoek raken naar vluchtige houvast. Meestal vinden we dat wel, maar als we het even niet weten ontstaat de rust uit het gegeven dat vergeten menselijk is. Dus gaan we vrolijk door tot de slaap toeslaat.

Ik wil graag aan dit project meewerken om mijn ervaringen te delen met de vele betreffenden. Met woorden komt er zo veel naar boven waar mensen vervolgens zelf invulling aan geven. Ik bied met liefde mijn bedachte beelden aan, die door het voor te dragen nog meer kleur krijgen en helder van toon een verhaal vertellen. Het is mijn streven om de nodige lading voor ieders oor te dekken, zodat iedereen aan het einde met een glimlach mag vertrekken.
Ik vond het beroep lastig te duiden, omdat ik momenteel tussen werk inzit. Vandaar de 'Geluksplukker'.”

De komende zes weken stellen we de kunstenaars voor, die aan het project Dementees X Spoken Word meedoen, naar aanleiding van hun, tot nu toe, lievelingsjuweeltje. Als eerste Sanguilla Vabrie met haar juweeltje.

“Het leven is een schatkamer met drukke straten en zingende boodschappen”

“Ik word geraakt door de expressie en het gevoel van verleden bij Dementees en daar komt een herinnering en ook een herkenning naar voren. Ik ben zowel in mijn persoonlijk leven als in het beroep in contact gekomen met ouderen die met dementie kampen en dat is één van de redenen waarom ik mijn bijdrage lever aan dit project. Iemand die mij vanaf kleins af heeft gestimuleerd om verhalen te vertellen, was mijn opa en mijn bijdrage is ook ter ere aan hem.

Ik hoop dat dit project, *Spoken Word X Dementees,* door de woorden van verschillende kunstenaars de betekenis van haar visie kan uitspreken en uitdragen. En dat het project mensen van diverse lagen kan helpen om dementie beter te begrijpen en te bevatten.

Ik heb aan drie grote theaterproducties mogen werken waaronder een productie van

- Thea Doelwijt, ‘Op weg naar vrijheid’
- Anita Plowell, ‘1862 Plantage Strubbelingen’

- Richardo Tuinfort, ‘Ode aan Oscar Harris’

Verder studeer ik en ben ook werkzaam als Social worker.
Ik heb aan diverse schrijfprojecten mogen werken en mijn bijdrage mogen leveren. Onlangs heb ik nog een creatieve schrijfworkshop gegeven aan kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar.”

Vandaag een zeer bijzonder Juweeltje. Een tijd geleden gaven we al aan dat we van ZonMw subsidie hadden gekregen voor het prachtige project:
Dementees X Spoken Word.
Een project waar de taal van mensen met dementie in het verpleeghuis de taal van Spoken Word kunstenaars ontmoet.
Graag willen we de zes kunstenaars die met het Dementees aan de slag gaan inleiden met de prachtige uitspraak van mw. J.

“Herinneringen worden verlengd met iets anders.”

Van rechts naar links: Gershwin Bonevacia, Mariëm Firdaus Amgharou, Reinier van der Veer, Rik Overtoom, Claartje Chajes en Sanguilla Vabrie
Poëzie kunstenaars, geraakt door de taal van mensen met dementie.

Het eindresultaat valt te zien/horen op 28 Januari, Nationale Poëzie dag! Het wordt een (online) presentatie.

Tot die tijd houden we je regelmatig op de hoogte en stellen we hen één voor één aan je voor. We zijn enorm trots op deze zes betrokken en bevlogen kunstenaars!

--

Elke dag is het weer verrassend welke gesprekken naar boven komen naar aanleiding van liederen. Mw. vroeg om het volgende lied: ‘We shall overcome’ en vertelde vervolgende het volgende verhaal erbij:

“Elk eind van het jaar gaan we naar het graf. Opzoeken en schoonmaken. Mijn moeder ging het schoonmaken. Wij kinderen vonden dat prettig en leuk. Zij gingen schoonmaken en wij gingen spelen en stoeien.
Ze gaan de mensen schoonmaken. De geesten staan hun bij erin. Ze zijn blij als ze schoongemaakt worden. Je zegt dan: ‘Ik zorg goed voor je en jij moet iets goeds voor mij doen’. Je ziet ze natuurlijk niet. Het idee in je hoofd: ‘Ze zijn er’. Een kwestie die je van je voorouders hebt gehad en doe je dan ook. Je zegt het maar. Schoonmaken is verschillend bij stenen graf of houten bak. Ligt eraan hoe je graf is. Je moet zelf alles meenemen.”

We wandelen door de tuin, we zien vlinders ronddansen.
Mevrouw W. *zingt een vlinderliedje:*

"Vlindertje, vlindertje, kom toch eens hier,
ik wil met je spelen, vriendelijk dier.
Maar het vlindertje vloog henen
en was opeens verdwenen."

Mevrouw W. weet echt bij álles een liedje. Waar heeft ze toch al die liederen geleerd?
Mevrouw W.: "Op school. Alle scholen hebben we veel gezongen. Juffrouw zet jongens apart en zet meisjes apart en soms moesten we zo door elkaar zitten. Soms we zingen apart. Maar soms moesten we wel samen zingen. Het was wel leuk.
Wij houden van zingen. Als we thuis zijn, zingen we aldoor. Dan begint die ander direct een lied te zingen. Zegt die ander: 'ik heb ook een liedje'- en dan doen we allemaal mee. (*brede glimlach*) Een rommel van zingen, we zingen alle liedjes door elkaar. Als het eten begint, dan zingen we bij mijn moeder thuis. Dan begint de hele bende door elkaar te zingen.
Bij mij in de straat heb je altijd drukte. Daar heb je een voetbalveld, daar heb je al die groepen. We hebben het altijd leuk gehad op de Nepveustraat. Daar ben ik opgegroeid, dus ik ken de drukte van die buurt. Die kleintjes komen ook allemaal op die hoek. Dan kwam die groep van die andere hoek samen. Dan was het een grote groep.
Mijn moeders erf was wél groot, dan kunnen we ook thuis blijven spelen. Dan begint die ene te zingen en dan die andere. En dan heb je een heel koor van zingen. Wij van die straat, wij *houden* van zingen. (*lachend*) Springen, draaien en rotzooi maken. Zegt mijn moeder: 'Laat ze thuis gaan, ik heb ook rust nodig bij mijn hoofd.' Ze gaat in haar kamer liggen, ze zegt: 'Laat ze zijn, die kinderen, laat ze spelen.' Ze heeft geen groot erf, maar ze heeft wel een behoorlijk ruim erf. Dan gaan ze spelen. Dan gaan ze liedjes zingen – dan wordt het een *feestje*!"

--

Therapiehond Storm komt regelmatig in de Juweeltjes voor. Afgelopen week is hij opgenomen in het kwaliteitsregister Animal Assisted Interventions in Zorg, Onderzoek en Onderwijs (AAIZOO) van therapiehonden! Net zoals bij andere therapeuten, moeten ook honden aan bepaalde eisen voldoen om in een kwaliteitsregister te komen. Hij is daarmee de eerste gekwalificeerde therapiehond van Nederland die werkt in verpleeghuizen. We zijn ontzettend trots op Storm! En hij heeft dan ook extra brokjes en botten gekregen om dit te vieren. Vandaag dus Juweeltjes die over Storm gaan.

“Het is een lieve vriendelijke hond. Ziet er gelukkig uit en heeft het naar zijn zin. Dat zie je aan zijn ogen en blik, zijn kwispelende staart en zijn kop, zijn bek, zijn uitstraling, zie je gewoon! En hij is niet opdringerig! Het is zo’n lieverd, hij heeft het naar zijn zin!”

“Zijn ogen zijn zo mooi en zacht.”

“Kijk dat gezicht van die hond. Flinke kerel is het, een mannetje.”

“We gaan naar de hond kijken. Honden en ik zijn één. Jij *(Storm)* bent zo lief! We moeten een goed gesprek hebben. Gaat niet alleen om brokjes geven, maar ook om de stem opdrachten. Ach, je bent altijd van mij. Je bent je wenkbrauwen kwijt. Blond ben je. Mijn kleur! Kijk, dat is een hond met een strik. Hij is erg mooi en goed verzorgd.”

“Ik zie jullie lopen en ik ben gelijk beter.”

“Ach, hij kijkt alsof hij wilt zeggen: ‘Geef nog eens wat’ en als ik iets zeg, dan kijkt hij naar mij. Ach, het is een lieve hond. Wij hadden vroeger ook honden.”

“Met de hond, krijg je wat meer.”

AAI professional

Foto’s van Irene en Storm zijn gemaakt door Andrea Liebrand

Vandaag, op Wereld Alzheimer dag, aandacht voor onze herfst editie *Rust en Ontspanning* van onze *Gratis Muziek voor mensen met een vorm van dementie*. Zie de bijgevoegde nieuwsbrief voor meer informatie.
Muziek, een zeer belangrijk onderdeel voor veel mensen met een vorm van dementie.
Zoals deze bewoner dat vandaag prachtig zei:

“Mevrouw, ik moet u dringend iets vertellen! Zelfs na deze enkele minuten dat ik u nu aanhoor. Je doet zoveel goeds met muziek en de herinneringen die het naar boven brengt! Vreugde maar ook verdriet krijgt zijn plek. Bravo!”

Herinneringen aan het ouderlijk huis kunnen nog altijd geborgenheid geven en in gedachten kun je daar, heel oud geworden, soms nog steeds rond lopen. Of rennen……. Maar altijd weer zijn daar ook de donkere oorlogsherinneringen…….

Mevrouw I. *vertelt over het huis van haar kindertijd:*
"Die lange gang was om te rennen. Een lange gang met lange gordijnen. Dat heb je in de tropen, dat je veel meer rent in huis. De eetkamer – en dan de gang in, met een knik. En die knik eindigde allemaal in de kamers. In de tropen rust je *binnen*. Wij renden soms te veel. Dan kwam mijn vader uit z'n kamer. Dan kregen we klappen. M'n vader was streng, hoor, hij greep je vast!
Ze hebben allemaal een hele strenge dood gehad. Door de oorlog. Onschuldige mensen. Menigeen ging er aan. Toen moest je vluchten. We hebben moeten vluchten.
Gordijnen, daar zat een haakje in, om te hangen. Je had de neiging er aan te hangen, maar dat mocht natuurlijk niet. En pilaren. Voor de overstroming.
Een ouderwets huis. Met de hand gemaakt. Een antiek huis. Vrijwel. We hebben ook wel eens overstromingen gehad, met dooie beesten die daar dreven., Overstromingen, niet bij iedereen, maar veelal.
Onze tuin? Een tennisbaan! Voor de oudjes, nodigden ze vrienden uit. En verjaarspartijtjes, rennen, rennen. Maar heel kort (*bedoeld: tot ze vanwege de Japanse bezetting moesten vluchten*).
Ik hoor het geluid nog steeds, van die tennisbaan. Plink, plink, plink …..wij mochten ballen rapen. Een grote baan rondom, wij konden lekker rennen. Mochten we de ballen oprapen. De oorlog kwam al gauw.
(*Over haar zuster, die altijd op reis was*) Ze was niet stil te zitten. Ze heeft ook gereisd.
(*met ontroering*) Als je erover praat, dan komt het weer met je terug. Maar zien en voelen….tenzij je het artikel nog in handen hebt.
Haar vader en zijn zuster kweekten bloemen en planten:
"Het leek heel luxe, maar ze moesten hard werken!"
Over deze oom en tante, in Maleisië:
"Ze hadden zelf geen kinderen. Dus wederzijds en over en weer was het liefde. Ze hadden geen kinderen, dus wij waren heel wat voor hun. Zat ik bij mijn oom op schootje, zong hij:

'Ik rij op m'n paardje zo lustig, hop, hop,
eerst op een drafje en dan in galop'

liet hij ons zakken – wij vielen tussen zijn benen, onze benen zo omhoog, en dan was het gillen. Ze waren altijd gelukkig als wij kwamen. Oom Cor en tante Luus. Mijn zus is naar haar genoemd, Lucie.

'Ik rij op m'n paardje zo lustig, hop, hop,
eerst op een drafje en dan in galop'

Als wij kwamen, waren ze altijd dolblij. In augustus. Of juli. Het waren hele lieve mensen, dus als wij er waren, dat was voor hen heel wat. (*Ze zingt het nog een keer:*) 'Ik rij op m'n paardje zo lustig, hop hop…..'
Ja, ze hadden een hond. Flip heette die. We hoorden hem gillen. Die is aangevallen door een tijger. Er waren daar tijgers!
Nu is alles weg. De Jappen beheersten de hele omgeving. Die hebben heel wat vernield."

--

De tropische warmte zorgt dat er andere herinneringen bij de bewoners naar boven komen

Mw. W.: "Ik heb geen last van de warmte. Ik heb in de tropen gewoond in Rhodesië of Zimbabwe. Vroeger heette het Rhodesië en nu Zimbabwe. Ik was met een hele rijke man, die deed niet zoveel. Rentenieren of zo... niet werken. Was eigenaar van Hondius bank, een particulieren bank. Die waren er toen, weet niet of ze er nog zijn."
Daar willen we graag meer over weten.
Mw. W. bedachtzaam: "Ik ben gevlucht daar, ik had het niet naar mijn zin. Ik hield niet meer van hem. Was vast gevaarlijk, maar dat zag ik niet. Ik ben niet zo snel bang.
Ik ben weggegaan omdat ik niet wilde dat er iets met me gebeurde. Maar tja, er zijn geen verkeersborden daar als je buiten loopt *(lacht)*...dus ben ik maar gaan lopen … ik ben ontdekt door een stam.. Daar ben ik een paar dagen gebleven en toen iemand benaderd en de stam heeft dat doorgegeven met tromgeroffel naar de volgende tot het door de politie werd gehoord. Toen zijn ze *(de politie)* me gaan zoeken en hebben me daar gevonden. Ik was heel ziek en heb weinig meegekregen hoe ze *(de stam waar mw. verbleef)* waren hoor. Ze hebben me via de ambassade terug naar Nederland gebracht.
Ik had helemaal niets. De ambassade neemt contact op met je thuis adres en er zijn altijd mensen die van je houden *(lacht)* en zorgen dat je thuis kunt komen. De ambassade zorgt ervoor dat je thuis komt.
Ik was bijna dood, ik had geelzucht gekregen, hepatitis b.. ach ja, *(lacht)* krijg je daar allemaal gratis en het vliegje ook *(malariavlieg)* en ben daar opgehaald. En toen een paar maanden in het ziekenhuis doorgebracht. Dat was in Nederland. *(lacht)* Ach, dat besef je niet als je jong bent. Ach, ik ben blij dat ik het heb meegemaakt.. omdat niemand het heeft meegemaakt."

“Ik was ambtenaar. Ik werkte bij de haven, belastingen en invoerrechten. Duizenden handtekeningen heb ik gezet. Toen ik veertig was, ben ik gestopt, toen werd mijn zoon geboren.
We hebben ook in Limburg gewoond. Mijn zoon wilde dat ik weer naar Amsterdam kwam. Ik zei: ‘Maar daar kan ik geen lekkere jam maken.’ Zei mijn zoon: ‘Mam, als u een potje jam belangrijker vindt dan uw eigen zoon, dan blijft u daar!’ Toen wist ik het wel. Hij wilde mij weer graag in de buurt hebben. In Diemen. Ja hoor, ik wende gauw, ik kende Diemen.
Ik heb een buitenbaarmoederlijke zwangerschap gehad. De dokter zag niets bijzonders, maar of hij nou iets voelde…..: hij gaf me zijn privénummer. Dat doen dokters anders nooit. Lag ik op de grond en toen ik in het ziekenhuis kwam, stond alles al klaar.”
En dus moest mevrouw K., zo vertelt ze, in het ziekenhuis bevallen, toen ze opnieuw zwanger was.
(Grote glimlach) “Ik lag als god in Frankrijk. Allemaal dokters om mijn bed en ik mocht ze commanderen. ‘Daar komt weer een wee’. Keken ze allemaal naar beneden. En als de wee voorbij was, keken ze weer omhoog.
En toen mijn zoon werd geboren, zei hij ‘Uh’- en toen sliep hij in. Hij dacht: ‘Ze bekijken het maar.’
Als ik een wee had, keken ze. En anders stonden ze zo (slaat haar ogen omhoog). Hij zei ‘Uh’, deed zijn ogen dicht: bekijk het maar. Dat zal ik nooit vergeten: ‘Uh’ – ogen dicht.
(Grote glimlach) Ik was veertig, dus ik moest er wel aan wennen, ik had altijd gezegd hoe alles moest. Toen moest ik me met andere zaken bezig houden.”

--

De digitale tijd maakt veel mogelijk. Zo kunnen we de uitvaart volgen van een medebewoner. We hebben haar uitgeleide gedaan terwijl ze uit haar kamer werd gedragen. We zijn blij dat we op deze manier ook dit gedeelte kunnen bijwonen. Aandachtig kijken we naar het kleine laptopscherm, bewoners delen hun gedachten.

Mw. Z. knikt: “Ach, *de Parelvissers* heb ik ook nog gezongen op het koor.”
Mw. B humt mee: “*Mag ik dan bij jou..* mooi liedje vind ik dat. Ga ik bijna van huilen. Een mooi oud liedje!”
Mw. Z ontroerd: “Wat een mooi gedicht. Zo mooi om nog zoiets te horen nog.”
Dhr. K. verheugd: “Oh, dat lied was uit mijn kinderjaren! Het is leuk om dit te horen.”
Mw. W. straalt: “Ach God, leuk klein meisje die praat.”
Mw. Z. humt mee: “Gek is dat... dat hebben we jaren geleden nog gezongen! Ach ja, ik moest op het koor... Wilde niet, maar er was nog niet zoveel toen. Was heel modern...maar wilde niet. Wilde niet zingen!”

Mw. B knikt ontroerd: “Ja, dit is voor haar *Droomland*. Zij weet het niet meer maar wij zingen het voor haar. Herdenken moet, al doet het pijn ze blijven wel in je hart en morgen opstaan en een nieuwe dag beginnen. Herdenken hoort erbij. We leven niet voor niets. We hebben genoeg mooie dingen gedaan in ons leven.”
Mw. Z. schudt vertwijfeld haar hoofd: “Nou, ik denk niet dat ik mooie dingen heb gedaan.”
Mw. B knikt gedecideerd haar hoofd: “Nou, zorgen voor haar *(medebewoonster die is overleden)* en je hebt een mooi kind op de wereld gezet!”
Mw. Z. lacht: “Ach, je denkt dat dat normaal is.”
Mw. B. schudt haar hoofd: “Tja, zou je denken, maar is niet zo!”

Tijdens de ontmoetingsgroepen gebruiken we, onder andere, gedichten om thema’s in te leiden en herinneringen op te roepen.

Nikki (de geestelijk verzorger die Eline tijdens haar zwagerschapsverlof vervangt) leest het gedicht De Tijdmachine voor. Irene verteld dat zij ook een huis vol boeken heeft en net als het gedicht aan elk boek een herinnering heeft en verzot is op fantasy. Wat voor boeken vinden de bewoners leuk?
Mw. K. met een brede glimlach: “Detectives vind ik leuk. Ik hou ook van lezen. Spannend! Ik wist vanaf het begin wie het was.”
Dhr. B. lacht: “Ik hou van Donald Duck!”
Mw. S. schudt haar hoofd: “Hemmingway, *Voor wie de klok luidt*. Gaat over de Spaanse Burgeroorlog, spannende verhalen. Hij schreef spannende verhalen. Hij was er volgens mij ook bij. Misschien enigszins communist. En ik hou van Remarque, een Duitse schrijver. Hij schreef over een tijdsgeest. De tijd na de eerste burgeroorlog. Levensverhalen. Beeld van het leven van die tijd. Ach, ik las van alles, heel veel! Ik was een boekenwurm. Spannend en romantisch. Ik ging naar de bibliotheek. Lekker lezen voor het slapen. Ontspanning. Lekker onder de dekens met je boek. Zeiden mijn ouders ’s avonds: ‘Hup naar bed en niet meer lezen’. En zei ik: ‘Nee, ik ben moe.’ *(lacht voluit)* En ze waren nog niet weg en dan las ik. Soms tot diep in de nacht als het spannend was.
Ik had twee broers die deden dat ook. We hadden een klein lantaarntje. Of een lampje. Ach, dat was zo leuk *(en zucht genoegzaam).*
Mw. H. hoort het met een glimlach aan en schudt haar hoofd: “Ik las niet. Ik sportte. Alle sporten. Vond ze allemaal leuk, maar zat op handbal. Zat op handbalclub. Gemengd team. Zo gezellig, ik deed van alles als ik maar kon sporten.”
Dhr. P. knikt instemmend naar mw. H.: “Ik las niet, deed aan voetballen! En ik was schilder. En toen hadden we nog de hond. Weet niet waar. Ik was schilder

en de hond zat dan rustig te kijken.”.

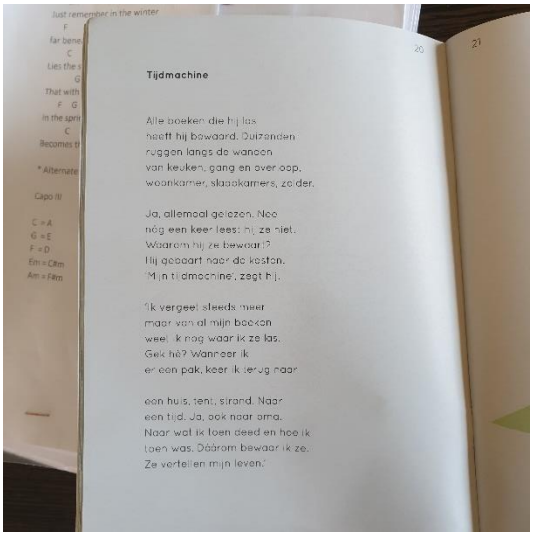

Tijdmachine

Alle boeken die hij las
heeft hij bewaard. Duizenden
ruggen langs de wanden
van keuken, gang en overloop,
woonkamer, slaapkamers, zolder.

Ja, allemaal gelezen. Nee
nóg een keer lees hij ze niet.
Waarom hij ze bewaart?
Hij gebaart naar de kasten.
'Mijn tijdmachine', zegt hij.

Ik vergeet steeds meer
maar van al mijn boeken
weet ik nog waar ik ze las.
Gek hè? Wanneer ik
er een pak, keer ik terug naar

een huis, tent, strand. Naar
een tijd. Ja, ook naar oma.
Naar wat ik toen deed en hoe ik
toen was. Dáárom bewaar ik ze.
Ze vertellen mijn leven.

--

“Gods vogeltje. Hebben we als kind geleerd. U als volwassene en wij als kind in ons hoofd gestampt. Ik heb zoveel liederen in mijn hoofd dat ik geen keus heb in de liederen die ik hoor.
We hebben zoveel liederen geleerd. We zongen altijd, *(Pakt haar kleine bijbel met psalmen)* elke blz. heeft een lied. Ken ze niet allemaal, maar wel heel veel. Als ze beginnen met zingen zeg ik vaak: ‘Oh ja, die ken ik ook’.
Op school moet je elke dag zingen. Elk uur zingen we godsdienst. En dan zingen en dan clubjes en dan zingen we. We hebben lijdenstijd en kersttijd. Vier kwartalen, vier verschillende soorten liederen. Lijdenstijd is rond Pasen en kersttijd is bij advent tijd.”

Andere jaren was dit de tijd van de Vierdaagse. Die is dit jaar niet doorgegaan. Ik heb hem nooit meegelopen, maar gingen wel naar Nijmegen toe want het was altijd een heel evenement.
Mijn familie komt er vandaan, dus kon daar altijd logeren.

Niemand heeft ooit meegedaan, maar gingen wel kijken met Gladiolen aan de kant.
We woonden in de buurt in Wageningen. Dat is niet zo ver weg. Het was ook een mooie omgeving waar ze de Vierdaagse houden.
We liepen wel stukken van de Vierdaagse. Je had de zogenaamde Zeven Heuvelen, die liepen we.

--

Het lied: Ach, Margrietje *leverde het volgende groepsgesprek op tijdens de muziektherapie..*

Mw. I.: "Ik droomde van mijn broertje, die overleden is, hij was drie jaar. Ik hoef geen 100 te worden. Ik ben niet bang voor de dood, dood hoort bij het leven."
Mw. K. knikt: "Toen ik ziek was, was ik er wel bang voor."
Mw. I.: "Toen ik ooit in het vondelpark liep, zei mijn vriendin: *Ze gaat dood*. Ik zei: *Ik ga niet dood* en ze zei: *Jij niet! je hondje*. En die ging dood. Aan kanker. Ze was zeven en zo vrolijk!"
Dhr. M. : "Ik ben niet bang voor de dood, je moet toch dood gaan. Ik ben niet gelovig, als je kijkt naar de oorlog en armoe hier, dan is er geen god. "
Mw. S. knikt instemmend: "Ik ben niet gelovig."
Mw. L. schudt gedecideerd haar hoofd: "Ik wel. Ik geloof in leven na de dood. Iets."
Mw. I.: "Ik ga naar mijn papa, eindelijk gelukkig. Het was zijn wens dat ik geboren wordt. Hij was wees en hij wilde graag veel kinderen."

"Ik heb eerst kweekschool gedaan. De kweekschool was op Zorg en Hoop. Kent u Zorg en Hoop? En later LO Handelsrekenen, handelskennis en boekhouden. Je doet het omdat je het leuk vindt en omdat je het kan. Als je zelf voor de klas staat, moet je er zelf voor zorgen dat het die kant op gaat. Als je een tiran bent, dan ben je de pineut. Het is veel leuker als je de kinderen zo over de lijn kunt halen. En dat je zelf voor de klas staat en het in goede banen leidt.
Ze worden niet gedrild! Gewoon in goede banen leiden. Rustig aan. Want dat pikken ze niet. Dán moet je die baan aju zeggen.
Die kinderen zijn geen kinderen meer. Sommigen zijn al volwassen. Je moet dat zelf creëren. Je kunt te streng zijn of je kunt te ……slap zijn. Je moet het in het begin niet gaan verpesten. Het moet wel echt zijn. Oprecht. Binnen ons gezin had ik een oudere broer en een jongere broer die ook leerkracht waren.

Ik heb het leuk gevonden. Ik zou geen enkele andere baan kunnen doen. Ik had een lieve schoonmoeder. Zij kwam als ik naar school ging. En als ik thuis kwam, ging zij weer naar huis. Ze woonde dichtbij.
Ik kan me niet voorstellen dat je geschoffeerd zou worden. Vanaf dag 1 moet je laten merken: ik sta hier voor de klas! En dan is het wel leuk. Het is de aanpak, hè: wanneer begin je. Niet als het te laat is (grote glimlach).
Ik kom uit een gezin van tien kinderen, vijf om vijf.
Een kind kun je niet omvormen. Je kunt het vormen, maar niet omvormen. Het begin is belangrijk. Hoe ga je de kinderen tegemoet. Hoe spreek je tegen ze. Niet of jij de meerdere bent. Dat werkt niet. Je moet niet gaan heersen over de kinderen, want dan ben je de pineut!"

In 2016 begonnen Eline Hoorweg, Andrea Liebrand en ik met de edities ***gratis muziek voor mensen met dementie****. Niet wetende dat we ze vier jaar later nog zouden maken en ze nog wekelijks worden aangevraagd vanuit binnen- en buitenland! Per 1 juli is de zomereditie:* **Parels uit het verpleeghuis** *te downloaden via deze link: https://andrealiebrand.nl/aanmelden/aanvraag-muziek-downloads/*

"Een stukje muziek zou leuk zijn, want ik ben helemaal een kluts kwijt."

"Zouden we het zonder muziek kunnen zingen? Is een hele opgave denk ik, ga ik vals zingen. En je moet het doen met een koor met meer dan twee of drie."

"Ik kan hem niet meer verder meezingen, ik ben de woorden kwijt, helemaal kwijt. Vind ik eigenlijk lastig."

"Ach, al die deuntjes. Ach, alles was toen beter. Was vrolijker, niet zo serieus."

"Je hoofd moet wel groot zijn met al die liedjes erin. Ik onthoud af en toe een paar woorden ervan. Tegenwoordig hoor je dat niet meer. Is allemaal zo nieuw."

"Droomland is echt lied van mijn vader als hij dit hoort."

"*Tulpen uit Amsterdam*, een mooi lied he! Omdat het niet zo opdringerig is. Ik kan het weten. Ik zat in een koor, maar ik kan niet zo goed zingen. Een buurtkoor met oudere mensen zoals ik, met vele simpele dingen die we zongen."

Als pup van 12 weken kwam Storm al mee naar het verpleeghuis om therapie te geven aan de verschillende doelgroepen waarmee ik werk en vele mensen blij te maken. En nu, vier jaar later, mag ik er op 19 september een workshop over geven. Hoe leuk is dat! Hebben jullie nog leuke verhalen over Storm? Laat het me dan weten, dan neem ik ze mee in de workshop. Op de volgende link is de workshop te vinden https://www.cohond.nl/product/irene-kruijssen-hondentherapie-in-het-verpleeghuis-13-30u/

"Hij is zo lief vanaf zijn geboorte al! Ik heb hem zo gemist.
De liefheid is:
De aanhankelijkheid
De zorgzaamheid is heel belangrijk
Hoe die uit zijn ogen kijkt
Grandioos!
Niet omdat hij trucjes kan.
Behendigheid is heel wat anders dan zorgzaamheid.
En de waakzaamheid als er een onbekende binnenkomt."

--

"Mijn vader speelde altijd mandoline.
Was me altijd aan het oppompen.
Zei hij Hilda: *Kom op gaan we spelen*.
Was zo leuk.
Ik speelde ook mandoline, net als mijn vader.
Mijn vader houdt er ook altijd van.
Gezellig hoor.
Altijd!
Vader en moeder.

Nou ja, moeder niet zo hoor.
Ja, samen met mijn vader altijd zingen.
Moeder zat altijd te lachen.
Ik zat altijd in de muziek."

--

Seksualiteit is een onderdeel van het leven, ook van onze bewoners. We praten over naar de film gaan en welke films we leuk vinden, en zo komen we van James Bond-, romantische-, intellectuele -, op de volgende films….

Dhr. K.: "Ik ging naar alle films, maar ook naar halfnaakte films. Er was een bioscoop op de Nieuwendijk."
Mw. S.: Grinnikt: "Tja, dat deden mannen, was moeilijker voor vrouwen."
Dhr. K. knikt.: "Ja, deed dat toen ik jong was, ach.."
Irene vraagt of mw. S ook wel seksfilms heeft gekeken.
Mw. S. knikt en lacht: "Ja hoor, samen met mijn man! Gezellig hoor, leerde je ook nog van!"
Dhr. K. lacht haar toe en knikt instemmend. Irene vertelt dat ze vroeger wel eens een seksfilm heeft gezien maar dat ze er plaatsvervangende schaamte door kreeg. En ze zich daarover verbaasde omdat ze heel vrij is opgevoed. Hadden de bewoners dat ook toen ze keken?
Mw. M. knikt instemmend:" Ja, wel eens gezien, maar hoeft van mij niet."
Mw. S. grinnikt nog na: "Nee hoor, geen schaamte! Gezellig, zo met zijn tweeën kijken, maar niet in de bios, dat hoefde van mij niet.
Irene vraagt of dhr. K. of mw. S. ook seksboekjes lazen.
Dhr. K. zegt met pretoogjes: "Oh ja, dat deed ik ook."
Mw. S. schudt haar hoofd: " Nee, daar vond ik niets aan."
Peggy van de verzorging geniet van het verhaal en verteld dat zij met haar man ook seksfilms keek vroeger en dat daar twee kinderen uit zijn gekomen en begint hartelijk te lachen. Mia van de verzorging verteld dat ze het wel eens keek met haar man maar dat ze er beiden niets aan vonden.
Mw. S.: "Alles kon je toen kijken, maar ik vond niet alles leuk. Ja, we deden toen ook alles hoor, we waren jong."
Dhr. K. lacht. "Ja, toen waren we jong."
We zingen tot slot 'Kortjakje', een kinderliedje dat eigenlijk over een hoertje gaat dat de hele week werkt/seks heeft en op zondag het geld te biecht gaat brengen.

(de namen van de bewoners en verzorgers zijn gefingeerd)

--

Nog meer leuk nieuws: Cordaan heeft sinds 2020 het programma Kunst en Cultuur, waarbij de visie is dat door inzet van kunst en cultuur de kwaliteit van leven word verbetert en kwetsbare deelnemers worden verbonden aan een inclusieve samenleving waarin hun waarde gezien wordt. De Juweeltjes, en alle projecten die we rondom de taal van mensen met dementie doen, zijn ook onderdeel van dit programma. Vanuit ZonMw (Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie) hebben we nu subsidie gekregen voor (onder andere) het project 'Spoken Word'. Hierbij gaan kunstenaars aan de slag met de Juweeltjes om deze op een ludieke manier onder de aandacht te brengen van een nieuwe doelgroep. 'Spoken Word' is het voordragen van taal op een artistieke en experimentele manier om op zoek te gaan naar nieuwe, aanvullende dimensies en betekenissen.

"Waarom schrijf je alles op? Oh, willen mensen ervan leren? Dan is het goed."

"Wat hoor je hier toch een leuke dingen allemaal."

"Je bent wat je bent en je laat zien wat je voelt. Zo zouden wij ook moeten zijn."

"Als er nou wat gebeurt wat goed is, dan zit dat puntje van mij er ook in!"

"Een tori raakt nooit op. (*grote glimlach*) Mijn vader en moeder: begin niet met ze te praten……ze praten door!"

"Het zit in mijn mond, maar het kan er niet uit komen."

"Dat is een levensgeschiedenis."

Vandaag een speciaal Juweeltje.

De Juweeltjes worden, zoals jullie weten, opgeschreven tijdens de ontmoetingsgroepen en muziektherapie. Afgelopen jaar hebben Eline Hoorweg, Paula Irik (geestelijk verzorgers), Simone Zwart, Annemieke de Vries en ik (Irene Kruijssen) (muziektherapeuten) heel hard gewerkt om de ontmoetingsgroep Sprekende Handen als interventiebeschrijving uit te schrijven. Deze is nu erkend als goed onderbouwde interventie en te vinden op de website van Vilans, de landelijke kennisorganisatie voor de langdurige zorg!

We hopen dat we op deze manier nog meer mensen inspireren de ontmoetingsgroep binnen hun organisatie ook op te zetten.

Op onderstaande linken is het op de Vilans site zelf te vinden, voor degene die niet willen klikken is dezelfde informatie ook in de bijlagen te lezen.

https://www.vilans.nl/artikelen/erkende-interventie-vermindert-sociaal-isolement-bij-dementie

https://www.databankinterventies.nl/Sprekende-handen.html

“Mevrouw hebt u verbinding met haar?”

Als je veel naast elkaar zit, dan krijg je hechting.

Samen smaakte het veel lekkerder.

Dat is ook wel leuk: de tijden die je denkt!

Morgen, 12 mei, is het de Dag van de Verpleging. Dit jaar nog specialer dan alle andere jaren.
Zo voelt het in ieder geval voor mij. Afgelopen maand werk ik op de Gooijer, waarvan de eerste twee weken meewerkend in de zorg. Onder andere helpend bij de toiletgang en het naar bed brengen. Steeds merkte ik hoe gespecialiseerd dit werk is en dat ik daar echt niet voor in de wieg ben gelegd. Het viel me regelmatig op hoe makkelijk de verzorging zelf over hun vak deed. Als ik aangaf dat ik het ingewikkeld vond en hun hulp erbij nodig had waren ze soms een beetje verrast. Met of zonder beschermende middelen werkend, soms met angst, meestal met complete rust, altijd het welzijn van de bewoners voor ogen. Wetend wat iedere bewoner wel/niet nodig heeft en op welke manier je dat het beste kunt doen. In deze stressvolle tijden altijd ruimte vindend voor een knuffel en een lach, een kwinkslag of een praatje om een bewoner gerust te stellen.
Eigenwaarde voor je eigen vak: soms zien we niet hoe specialistisch je eigen werk is en heb je een ander nodig om dat te ervaren.

Ik ben blij dat zij dit werk hebben gekozen en ik wel kan ondersteunen bij het eten en drinken. Samenwerking op alle fronten, doen wat we wel kunnen en waar we ons goed bij voelen. Grenzen leren bepalen en vragen om hulp zorgt ervoor dat we waardering voor elkaars vak laten zien.

Daarom nogmaals: KANJERS zijn jullie, dank jullie wel voor het werk dat jullie elke dag doen!

Het lied voor de zorg.

De zusters hier zijn heel erg lief,
Wassen me lekker elke dag,
’n Praatje als ik verdrietig ben,
En ’s avonds nog een knuffel.
Als ik niet weet waar ik nu ben,
Of mijn woorden eens vergeet,
Staat een lieve zuster klaar,
Om mij even te troosten.
Als we samen lachen om grappen,
Die we maken keer op keer,
Bedenk ik mij op zo’n moment,
Ik ben zo blij met hun.
Vroeger deed ik voor vader en moeder,
Wat zij nu voor mij weer doen,
Zorgen dat het leven nu,
Een beetje beter wordt.

(In 2010 heb ik de uitspraken over de zorg op muziek gezet en zingen we dit lied elk jaar voor iedereen).

De oorlog is een veelvuldig terugkerend onderwerp van gesprek bij onze bewoners, niet alleen tijdens 4 mei, dodenherdenking.

“Het Wilhelmus mocht niet gezongen worden in de oorlog. Het vergde veel moed om het op bepaalde dagen wel te zingen zoals oud en nieuw of op school. Je maakte er een draai aan. We gingen er een beetje vreemd mee om en hadden ze niets in de gaten. Was niet hier, maar in Arnhem. Oma Kling, die leeft nu niet meer, maar die ging gewoon de straat op en zong het daar. Niet dapper, maar het had met irritatie te maken richting hun. Heb ik ook hoor, nog steeds.”

“Ik heb de oorlog meegemaakt in Rotterdam. Mijn vader ging op zee, zeven maanden weg. Ik was twee. Ze kwamen binnen in huis om te kijken wat je had. Ze haalden gewoon dingen weg. Is geen leuke tijd geweest. Aan de overkant werd er gebombardeerd.”

“Vier en vijf mei, dat moet je er zeker bij betrekken. Dodenherdenking op de dam!”

“Ik ben een oorlogskind. In Haarlem heb je zandgrond. Had mijn vader een gegraven in de keuken . Kwam iedereen bij ons naar de radio luisteren. Toen is ie verraden. Hebben ze hem gemarteld. Mijn vader had een eigen zaak. Granietwerk. Douchevloeren, keuken…..hij had ook een paar knechten. Mijn schoonouders hadden een eigen huis. Toen gingen ze verhuizen. Mochten wij in hun huis. Een huis waar je omheen kon lopen. Aten we van onze eigen groenten. En aardappelen rapen, bij de boeren.”

“Mijn man ontmoet in de oorlog, kwam ook uit Diemen.”

“Ik woonde in Betondorp. Door de pastoor van Betondorp naar Friesland gestuurd omdat daar wel eten was. De boer had negen kinderen. Mijn moeder viel bijna onder de bank. Die was zo mager.”

“We zagen kinderen lopen op blote voeten in de oorlog, zulke dingen vergeet je niet.”

“Dodenherdenking? Ik bedenk mijn doden op mijn eigen manier. De doden? We moeten de levenden herdenken! Ik denk dat de doden het nu fijn hebben. Ik denk aan mijn zusje, kijk, daar hangt een klein fotootje, dat is mijn zusje. Ze had TB. Ze lag in het ziekenhuis. Ik krijg beelden boven. Ik zie haar zo in bed zitten en kwaad kijken. Want wij mochten niet bij haar en we gingen weer naar huis. Ze is gestorven.”

“Ik heb naast een dode man geleden. Was gevallen. Was ik wel van geschrokken.”

(Een verhaal over oorlog in Spanje. Als ik het goed begrijp: vechten tegen dictator Franco?)
“Niemand weet ’s nachts wat ze doen. Pow, pow, pow. Schieten. (vouwt zijn handen en kijkt ontroerd omhoog) Lieve moeder…..”

(Verhaal over geweld in Colombia en broertje dat jong is omgekomen?)
“Ik heb wel gezien. Vijf jaar in de marine. Cuba, overal. Ik heb gevoetbald in Bilbao. El mas mejor del mundo. Pescadores. In La Coruña.”

“Drie broers overleefd en de oorlog. Denk je wel eens: ‘Waar heb ik dat aan te danken’. Voor mij denk ik wel aan de klein kinderen en wat die te wachten staat.”

Voorlopig is er geen muziektherapie op de verschillende locaties/afdelingen en werk ik als gastvrouw/'verzorgende light' op de Gooijer om daar te ondersteunen.

"Kom je bij me zitten? Gezellig, want ik ben maar alleen. Mijn man is dood en mijn kinderen zijn niet hier maar in Engeland.
Ja hoor, schrijf het maar op. Anders vergeet je het, dat heb ik ook.
Mijn kinderen hebben me niet meer nodig, dat hoort zo hé.
Ik zeg geen leugens. Aan liegen heb je niks."

--

"Mijn broer heeft dat geschilderd. Kettwig bij Essen. Daar ben ik geboren en naar school gegaan.
Mooi klein stadje, was echt leuk. Kende je alle buren en scholen denk ik vaak aan. Is een leuke stad en met een leuke markt. Ik kom van de andere kant van de Ruhr. Heb daar gewoond voor in naar Nederland kwam. Mensen kwamen daar in het weekend overnachten. Leuk stadje.
Daar ben ik echt groot gebracht. Nieuwe scholen waren er in het gedeelte waar ik was."

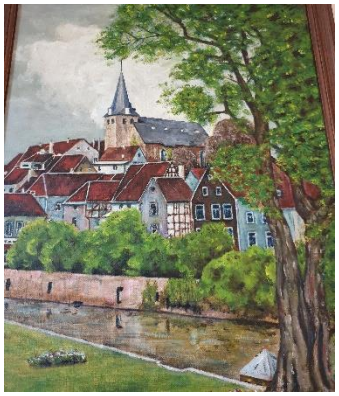

"Papieren meenemen, dat ze de goederen wilden invoeren en moet je BTW en invoer rechten betalen. Ja, alles kost geld. En als ik het document had afgegeven dan ging je naar een ander loket, kreeg je je pakket en kwam je weer terug voor de handtekening dat je het had ingevoerd.
Ik heb in de oost en west haven gewerkt. Ik heb heel wat handtekeningen gezet, ik heb er een eenvoudige handtekening aan over gehouden.
Grote bedrijven hadden zelf een man daarvoor die de documenten tekende dat het was ingevoerd. Kleine bedrijven kwamen naar mij toe.
Accijns is op luxe goederen zoals suiker en alcohol en tabak en bier.
Dat was toen zo in mijn tijd, weet niet of het nog zo is. Maar ach, de overheid heeft geld nodig, dus zal nog steeds zo zijn.

Zal tegenwoordig heel anders zijn, komen niet meer met een stuk papier dat je tot document moet verheffen."

Als bewoners overlijden herdenken we ze tijdens de ontmoetingsgroep/muziektherapie in herinneringen en liederen zodat bewoners gelegenheid krijgen om afscheid te nemen. En in deze tijden is het ook voor het personeel belangrijk omdat begrafenissen niet meer mogen worden bijgewoond.

Dhr. M. is overleden. Dhr. B. zit verdrietig in zijn stoel, dhr. M. was zijn beste vriend, zijn maatje die op de kamer naast hem sliep en hij 's morgens altijd begroette.
Dhr. B.: "Ach, ik hielp hem met eten…tenen kriebelen…laat me maar, ik ben verdrietig."
Irene vertelt dat ze de glimlach en stralende blauwe ogen herinnert en zijn liefde voor Storm en de kleine knuffelhond die hij altijd bij zich had. Zijn prachtige lach en ondeugende blik.
De bewoners knikken instemmend.
Mw. S. knikt: "Ik heb het vaak gehoord. Hoort erbij."
Dhr. W. knikt bezorgd naar een mw. D.: "Die is doof. Ze hoort je niet."
Zuster M. zit naast mw. D. en herhaalt alles wat gezegd is.
Mw. D. knikt bedachtzaam: "Herinneringen. Nou ja, dat je het wel eens eerder gehoord hebt."
Zuster G. geeft aan dat ze hem zo mist en dat hij, terwijl hij niet veel woorden meer tot zijn beschikking had, wel altijd Droomland *zong, We zingen met zijn allen* Droomland.
Mw. A. knikt bevestigend: "Een rustgevend lied."
Mw. F. knikt instemmend: "Wel eens gehoord op een begrafenis."
Mw. C. vult haar aan: "Een troostend lied."
Irene vraagt of mw. S. speciale herinneringen aan dhr. M. heeft.
Mw. S. glimlacht en knikt: "Omdat die man in zijn stoel zat en met ons meeleefde. Hij leefde ook zo op zijn eigen manier. Toch dat hij het wel leuk had met zijn manier van praten en zo."
Dhr. B. stil: "Doet me goed om dit te horen."
Mw. A. knikt instemmend: "Het was een fijne vent."
Dhr. W. knikt naar dhr. B.: "Ja, zo mooi dat hij hem hielp met eten. Ach, die blauwe kijkers van dhr. M. weet ik niet, maar dan zaten ze samen te drinken."
We zingen nog een paar liederen waarvan we weten dat dhr. M. die mooi vonden en sluiten de kleine herdenkingsdienst af.
Dhr. B. knikt ontroerd: "Wat prachtig dat je dit doet!"

--

Muziek..altijd al een belangrijk onderdeel van het leven.. maar zeker tijdens deze coronatijden.

“Het betekent dat er niets meer door gaat. Wordt steeds minder. Al het buiten… als helemaal stil komt te liggen… is het hierbinnen precies hetzelfde. Wordt steeds minder… Er wordt minder muziek gemaakt. Dat trekt de mensen niet meer. Nou ja, de één wel en de ander niet. Terwijl, je wordt blij van de muziek. Maar tja, als de mensen ermee ophouden kunnen wij er ook niets meer aan doen. Dus goed dat er nu muziek is met jou. Dus laten we de mooiste liederen zingen.”

Ook de bewoners in het verpleeghuis merken de maatregelen rondom de coronavirus.

“Ze zijn allemaal met dat virus bezig hé. Tja, kan je toch niets tegen doen. Het is het ... steekt alle mensen aan. Maar tja. Tja, als iedereen het krijgt, dan krijg ik het ook natuurlijk. Niemand zit erop te wachten. We hoorden het vanmorgen van de zusters en zo. Tja, je zegt niet: ‘We wachten het wel af’. Maar wat je moet weet je ook niet. Wat moet je eraan doen, dat kan toch niet is. Maar dat het overal verspreid is… dan heb je het maar af te wachten wat er gebeurd. Maar tja, ik zou maar zeggen we zien wel hoe het afloopt. Als het werkelijk zo is, dan is het vreselijk. Tja, wat moet je doen, je kunt niet uit het raam springen *(lacht).*
Het is afwachten hé. Heb je het een niet, dan heb je het ander. Je kan er toch niets aan doen, als het werkelijk zo is, dan heb je het maar te nemen.
Maar ja, leuk is het niet. Maar ja, ik zal me er verder niet druk om maken. Want tja, dan heb je het maar aan te nemen. Je kunt er toch niets tegen doen. Het is overal aan het uitbreiden. Je kunt wel zitten huilen of iets, maar dat helpt niet. Je hebt het liever niet, maar zo zal het bij alle mensen wel zijn.
Zoals ze dat zeiden, van dat virus is wel vreselijk voor die mensen. En die kunnen er ook niets aan doen. Iedereen moet goed handen wassen. Zeiden ze vanmiddag ook...nee, zijn niet beneden geweest. Gewoon in de kamer. Niemand kan er iets aan doen en niemand gaat dood voor zijn lolletje. Je doet je best met alles en als het zover is dan moet je dat maar accepteren.
Zoals met handen wassen en dat soort dingen dat doe je altijd.
Ik vind het zo gek dat het zo opeens binnenkomt. Kan je niets aan doen. Je kunt niet zeggen: hup de deur dicht en in je kamer zitten en alles dicht doen..is ook niet eerlijk.”

De Indische editie van gratis muziek voor mensen met dementie is uit, Je kunt de muziek downloaden via deze link:
https://andrealiebrand.nl/aanmelden/aanvraag-muziek-downloads/
Deze keer een extra lang Juweeltje.

In de ontmoetingsgroepen raken we in gesprek over Indonesië.

We weten dat mw. J op zee voor Indonesië is geboren, is ze ook opgevoed met de liederen?
Mw. J. knikt: "Terang Boulan ken ik, op school kende ik ze. En naderhand uitgebreid zitten praten. Was interessant."
Mw. M. schudt haar hoofd: "Mijn vader woonde er en zei: 'Je woont nu in Nederland'. Wij hebben goede band met Indonesië."
Mw. L. lacht.: "Ja, dat was ook zo hier. In de etalage zag ik Indonesische muziek, die kocht ik dan snel en gaf ze cadeau aan mijn broer, die hield daar van."
Mw. J. : "Mijn vader was volbloed Nederlands, maar werkte in Indonesië. Op de plantage. Verbouwde kinine of thee. Bomen en dan in de rondte eromheen snijden met een mes in de bast. Kinine pillen zijn bittere bast. Beesten op je huid…tegen de koorts.."
Mw. L. knikt: "Witte pillen!"
We zingen het lied Nina Bobo, de bewoners hummen en zingen mee.
Mw. Z. lacht: "Nina bobo! Mijn oom zong dat als hij van de boot af kwam. Hij voer vaak naar Indonesië. Mijn vader had een neef, die kwam in de kost en die kwam uit Indonesië. Hij had een chauffeur opleiding gedaan en werkte in Zaandam."
Noortje en Jacob hebben een Indische achtergrond, zij vertellen hoe hun ouders ermee omgingen. *Sylvia en Irene herinneren zich de treinkaping nog en geven aan eigenlijk weinig te weten over dit gedeelte van de geschiedenis.*
Dhr. C. zegt verdrietig: "De Molukkers werden schofterig behandeld door de regering. De treinkaping, daar zat veel meer achter. Alles werd ze afgenomen. Wormerveer had een Molukse wijk."
We knikken instemmend. Er is veel verdriet geleden door veel mensen die uit Indonesië kwamen.
Mw. J: "Baboes mochten eigenlijk geen *tutun moluk* zeggen: Hou je mond betekend dat, heel streng gezegd. Baboes mochten dat eigenlijk niet, maar deden het af en toe wel. Je mocht je eigen taal niet spreken. Te zot voor woorden he!"
We zingen het lied Kasian Si Patokaän als troost dat de taal nu wel mag worden gezongen en gesproken.
Mw. J. kijkt naar de voorkant van het liedboek en glimt: "Dit is een gamelan! Is een soort piano. Ik heb ooit gezien. Mooi geluid, net als een piano. Wordt gebruikt op feestjes."

Mw. T. bekijkt de inhoudsopgave en straalt: “Oh ja, dit liedje ken ik, *Liedje van Verlangen* en daarna *Terang Boulan*. Net een lampje die gaat naar beneden.”
Dhr. K. kijkt naar de foto’s in het liedboek en lacht: “Oh, dit is een sawa. De rijstvelden. Zijn speciale mensen die dat doen. je moet reizen om die te zien.”
Mw. J. knikt instemmend: “Heimwee hoort bij mijn jeugd. Terang Boulan, zing je alleen bij feesten.” *Mw. S. schudt haar hoofd*: “Ken het een beetje. Komt misschien door arbeidsvitamine. Ja, op de radio, toen ik het hoorde. Was kort na de oorlog… weet niet…nee. Was een Indonesisch liedje. Militairen…mijn vader zat in militaire dienst.”
Mw. J. knikt en peinst verder over de titel van het liedboek. “*Liedjes van Verlangen*…dat is de titel van een groot boek vol Indische liederen. Oh, ik ken *Kasian Si Patokaän*
Mw. T. schudt haar hoofd. “*Terang Boulan*! Maneschijn….verder ken ik de vertaling niet. Ik spreek Maleis en Nederlands. Maleis was een moeilijke taal om te leren. Thuis spraken ze Nederlands. De taal is op zichzelf al moeilijk. Bandoeng was beroemd. Een Nederlandse prins heeft daar gewoond. In Jakarta, Midden Java. Geboren Mojokerto, oost Java.”
We zingen als afsluiting het Liedje van verlangen

--

Naar aanleiding van het lied: ‘Mijn wiegie was een stijfselkissie’…

“Mijn oma woonde bij ons in, we hadden drie meisjes dus mijn moeder kon haar hulp wel gebruiken. We hadden een lieve oma. Een dikke oma, we wilden en mochten altijd met zijn vieren op haar schoot zitten.
We moesten snel opgroeien zodat we konden breien voor de kleintjes, kleine sokjes en zo. Ik heb twee broertjes, voor die tijd best een groot gezin. Mijn vader was in Indië geboren, die kwam af en toe op verlof.
Mijn moeder was een echte moeder, elke dag was ze thuis en als we uit school kwamen had ze een kopje thee voor ons en een koekje.
Op een gegeven werd mijn opa weduwnaar en zei mijn moeder kom maar bij ons in huis wonen. Hij heeft ons leren lezen.
Ik kwam uit een liefdevol en warm gezin. Dat besef je later pas

---

Een Juweeltje over broers en zussen…

Mevrouw L.: “Ik had zeven zussen. We hadden acht meiden. Wij moesten alles wat in de omgeving kwam, dat moesten we doen. En je had niet te zeggen: dat doen we niet – je had het maar te doen.”
Mevrouw W. kwam niet uit zo’n groot gezin: “We zijn niet groot – maar we zijn allemaal bij elkaar. Wat de oudste vertelt, dat moet je doen.”
Mevrouw L.: “Wij waren met acht meiden. Ik was één na oudste. De oudste kreeg de grootmoeder mee – en die kreeg alles via de grootmoeder. Die was naamgenoot van opoe – ik moest op de kinderen passen.”
Mevrouw I., over haar jongere zusje: “We groeiden samen op, maar ze er niet meer. En dan hebben we nog een broer, een broer van tweeëneenhalve meter. Wij waren in de tropen, en daar was het heel anders.”
Meneer O.: “Ik had één broer…..het was eigenlijk mijn zoon *(glimlachend;)* – ik kan beter opschieten met mijn zoon. Tegenover de beurs had je C&A en daar ging hij toen werken. Omdat hij behoorlijk betaald kreeg. Hij ging werken bij een bank en ik zat nog op school. Het gebouw waar de bedrijven zaten die kleding maakten. En dan was er uitverkoop – en dan – voor de hele familie…..”
Meneer N.: “Eén zuster en allemaal broers.”

Het gesprek in de ontmoetingsgroep gaat vandaag over de huishouding, moesten de jongens zowel als de meisjes meewerken?

Meneer N.: “Algemeen wel. (brede glimlach:) In het zweet des aanschijns…. (lachend) Het wordt steeds mooier.”
= Heeft mevrouw S. zussen? =
Mevrouw S: Ja. Twee. Ook nog een broer. Gewerkt. Handen.”
Mevrouw K. knikt: “Je bent in huis. Je gaat niet zitten kijken. Altijd moest je huishoudelijk werk doen. Alles wat huis betreft.”
Mevrouw S.: “Wij hielpen moeder ook mee. Alle huizen.”
Meneer O.: “Het enige wat ik afgewassen heb, was hier. (lachend:) Niet spontaan, de afwasmachine was stuk.”
= Moest u als kind wel huishoudelijk werk doen? =
Meneer O., lachend: “Dat deed mijn vader. Mijn zoon werkte uiteindelijk in dat gebouw waar de mode werd gemaakt. Daar moest hij nog veel leren.”
Mevrouw K (over de afwas): “Soms ik alleen. Iedereen had zijn eigen werk. ‘’t Is jouw beurt – nu is het jouw beurt!’ Soms moest je dubbel werk doen. Meestal strijken. Veel strijkwerk!”
= Heeft mevrouw S. als kind ook zoveel strijkwerk gedaan? =
Mevrouw S.: “Niet te veel, wel een beetje.”

Mevrouw I. (over haar jeugd in Indonesië/Singapore): “Soms deed ik het uit mezelf. En we hadden een meid. Een Chinese meid. Die deed dat keurig.”
Mevrouw L.: “D’r viel niets aan te doen. Daar hadden we geen zeggenschap in. Daar had ze het helemaal bij – dus ze ging hoe langer hoe liever naar grootmoeder toe.”
Mevrouw K.: “We hadden een erf. Mooi schoon maken. Bloemetjes op het erf. En schelpen. Kijkt uit op de Nepveustraat.”
Mevrouw L.: “Het klopt in je eigen opname.”
Meneer O.: “Mijn zoon werkte bij een beurs. Ging hij op een bank werken daar tegenover. Dat moest goed bewaakt worden. Daar heeft hij toen cursussen in gevolgd en is hij daar in verder gegaan. Nu heeft hij werk door heel Nederland. Dat heeft hij dus geleerd bij dat bedrijf waar ze die kleren maakten.”
Mevrouw K.: “Wij als meisjes moesten in de keuken beginnen – alles netjes op hun plaats zetten. (over haar zusjes) Zij waren bij een andere modiste - iedereen wil op de machine werken – je moet een plekje hebben met je machines. Je hebt verschillende soorten machines. Je hebt handmachines, je hebt trapmachines. We hadden een handmachine en later de trapmachine.”
Mevrouw S.: “Ja.”

Tijdens de ontmoetingsgroepen is muziek een prachtige manier om herinneringen op te roepen.

Mevrouw Z. verbaast zichzelf over alle liedjes die ze nog kent en over de teksten van de liedjes die weer bij haar boven komen……..
Mevrouw Z.: “Dat zing je ….. op een gegeven ogenblik zing je het mee…..”
Mevrouw W.: “Dat is juist het leukste, als je het zelf…….”
We zingen ‘My Bonnie is over the ocean’……..
Mevrouw W.: “En je hebt er zo’n lol van (diepe glimlach). Dat is wel mooi!”
Mevrouw Z.: “Op een zangkoortje moest ik van mijn ouders mee zingen. En later niet, want dan vind je wel leukere liedjes om te zingen. En later zing je ze per ongeluk wel eens mee. Ik snáp het niet…… (….) Mijn vader zat in het bestuur, dus dan kwam je er niet onderuit. (lachend) Ik moet overal een beetje om lachen. Anders hebben we ook helemaal geen leuke dingen!”
Hr B.: “Barcelona. Ene kant, andere kant. Nou, nou, nou. Rennen, rennen, rennen. ’s Avonds hier zoveel mensen, die grote straat. Deze kanten, veel mensen, zitten. En de politie. Grote, grote, grote stad. Eerste keer van Madrid naar Barcelona. Mensen bang op de grond. Allemaal op de grond. Nu anders. Nu alles anders.”
Mevrouw W., lachend: “Dat is Amsterdam. Amsterdams. Ja hoor. We zijn alle twee al die jaren in Amsterdam.”

Hr. B.: “Scholen van visserij. Veel, veel visserijen. Veel. ’s Nachts, vroeg, veel verdienen. Ik zelf. In die vissen. Grote, kleintjes ook, todo (alles) !”
Irene maakt een liedje met de verhalen en zingt ieder zijn/haar eigen verhaal toe. De **heer B.** daardoor aangestoken, zingt er een prachtig Spaans lied dwars doorheen. Breed lachend.
Mevrouw W, met een glimlach reagerend op wat Irene haar toezingt: “Zelf doe je het hier ook, hoor!”
Mevrouw Z.: “Ik móest op een zangkoor van mijn ouders, ik kon er niet omheen.,”
Mevrouw S.: “Als je vader thuiskwam, moest je gekookt hebben. Zijn rug. Hij had hier pijn. Want je moet pompen, van het ene station naar het andere station.”
Mevrouw W. glimlachend: “Dan moet je op de Dam wezen. In Amsterdam heb je heel veel…..d’r is zo veel drukte. Het is mooi allemaal – nou ja, dat zeggen wíj…”
Mevrouw S. zingt: “Vroeger was ik klein, maar nu ben ik groot, dan werk ik met mijn handjes bloot. (….) We hebben veel gedaan om groot te worden.”

Een gesprek over de handen van vader en moeder tijdens de ontmoetingsgroep. Als opening zingen we het handenliedje. We kijken naar onze handen.

Lijken die van meneer O. op die van zijn vader of moeder?
Hr O., glimlachend: “Het zijn ouwemannenhanden, hè? Ik weet dat mijn vader werkte op de gasfabriek van Zaandam. Daar had hij ook dit soort handen. Aan de Zaan. Niet meer. Het is verkocht naar Engeland. Ik weet nog dat ik met hem mee ging naar de gasfabriek. Dat was een heel avontuur.”
Was de moeder van mevrouw K. zorgzaam?
Mevrouw K.: knikt ja.
En had zij zorgzame handen?
Mevrouw K. glimlacht breed: “Ja!”
Herkent mevrouw S. de handen van vader en moeder in haar eigen handen?
Mevrouw S.: “Ja. Ze lijken op mijn vader. Zelfstandige vader. Hij is voorlopig aan het werk.”
Hr. O.: “Hij werkte ook bij een boekhandel. Daar moest hij pakjes rondbrengen. Dan ging ik wel eens met hem mee. (glimlach) Dan viel er wel eens een boek af.”
Lijken Petra’s handen op die van haar moeder?
Petra: “Ik denk het wel. Koken is haar passie. Daarna heeft ze in een restaurant gewerkt. Buitenlands koken, mijn moeder, tien jaar lang. Ze kon heel goed koken. En nog steeds!”

Lijken de handen van meneer N. op die van zijn vader of moeder?
Hr. N.: "Van alle twee. Alle twee werkt het. Zo is het ook eigenlijk. Mijn vader zat bij de Hembrug. Hij was bankwerker. Dus dat was het."
En die van mevrouw I.?
Mevrouw I.: "Dat weet ik niet."
En die van mevrouw L.?
Mevrouw L.: "Hetzelfde. Ik heb ook mijn hele leven hard gewerkt. Mijn moeder had werkhuizen. Vroeg de deur uit en laat in de middag thuis. En dan thuis ook nog druk. Vader had geen werk, die moest op de kinderen passen. Vader hield de boel goed in de gaten. Acht kinderen, allemaal meiden.
Ik ben op één na de oudste. Dus ik moest zelf al een heleboel doen. Alles wat er gezegd werd. Mijn vader en moeder probeerden te werken.
En de oudste kreeg altijd het stropie van opoe. Ja, vernoemd. Louise. Die was daar helemaal verwend.
(*over haar eigen harde werken*). Dat ging vanzelf. Dat was een gewoonte. Ik moest het gewoon doen. Daar moet je niet zielig over doen."
Hebben de ouders van Cora ook zo hard gewerkt?
Cora: "Heel hard gewerkt, ja."
Hr. O.: "In de vakantie gingen we altijd naar Bakkum. Mijn vader had een zomerhuisje gemaakt. Dat was een heel groot zomerhuisje, daar pasten we allemaal in. Op zolder bij ons."
Irene geeft de bewoners hun verhalen terug door hen allemaal toe te zingen met wat ze zelf verteld hebben.
Hr. N. wiegt genietend mee op het ritme, sluit zijn ogen en straalt.
En **mevrouw K.** wordt er weer even wakker van en glimlacht.

(De Belevingsconcerten worden elke maand gegeven, wil je ook de training volgen? Mail ikruijssen@cordaan.nl voor meer informatie)

Het thema van dit eerste Belevingsconcert in het nieuwe jaar is: verlangen. Eén van de voorgelezen gedichten gaat over het terugvinden van een oude knuffelbeer. Hadden de bewoners vroeger een knuffel?

Hr. N.: "Je had geen knuffels. Poppen meer."
Hr. S.: "Alleen dieren. *(met grote glimlach)* Niets aan de hand!"
Mevrouw A.: 'Een pop. Na school ging ik er mee spelen. Die pop heeft een naam. Surinaamse pop."
Mevrouw H., lachend: "Teddybeer? Jawel. Beertje Bol. Ja, ging mee naar bed."
Mevrouw P.: "Ze zaten bij me. Julie, Julietje. En Irene. Toen was prinses Irene er. En Pim en Mien. Van die leesboekjes. Een poppenhuis. Daar zaten andere poppetjes in – dat was weer een andere periode."

Reacties op het improviseren met de verschillende instrumentjes:
Mevrouw P. (bij het luisteren naar de koshi): “Dat is tropisch. In Indonesië.”
Mevrouw L. (bij het luisteren naar de oceandrum): “Het waait!”
Hr. N. (bij het luisteren naar de regenstok): “Het regent. Water!”

Storm, de knuffelhond, komt bij iedereen langs, en snuffelt of er iets lekkers te halen is. Terwijl hij van de bewoners al meer dan een boterham heeft gehad…

Mevrouw I., lachend: “ ’t Valt wel mee hoor, kleine stukjes. Wij eten toch óók?”
Mevrouw A.: “Kijk hem nou.” (*ze had zelf vroeger ook een hond, geen kleintje….*) Zo groot was ie wel. Want wij hadden een groot huis. Wij waren nog klein.”
Mevrouw I.: “De onze heette Didi. Mijn vader had hem voor mijn moeder gekocht. Een schoothondje. Die was dol op mijn vader. Als mijn vader thuiskwam en toeterde, dan rénde die naar buiten. Hij hóórde het als de auto aankwam.”
Mevrouw A.: “Als je hem riep, dan kwam hij ook. Ik heb liever een hond als een kat. Dan ben je gek met dat beest.”
Mevrouw I.: “ook een poos. Een grote. Tom. In de tropen, hè. De weg was en beetje te druk om te wandelen. Een kat hadden we ook. Voor mijn zus en mij.”
Mevrouw S.: “Ik heb veel gezongen (in Suriname). Op school. En we hadden ook een club met zinglessen. Samen zingen. Iemand op zijn gitaar. Een heel groepje en dan zingen we. We hadden een clubje – als iemand jarig was, gingen we met de hele club daar zingen voor die persoon. Samen zingen is leuk. Die ander zegt: je hebt het niet goed gedaan, je moet het zo en zo doen. Dan leer je. Samen zingen is leuk!”

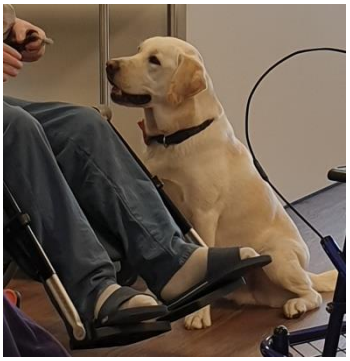

Bij de Surinaamse groep beginnen we altijd met het volkslied en een Surinaams spreekwoord.:

Mw. S. is zo lief om het voor ons te vertalen “Het spreekwoord betekend: *Ziekte is de draad van de sterkste.*

Mw. S. *knikt bedachtzaam*: “Het vloert gewoon. Je kunt nog zo sterk zijn, als je ziek bent is hij er geweest. Ben je gevloerd. Geld ook voor mij. Niet om te vechten, maar met mijn mond. Ik vloer je met mijn mond.
We zingen een Surinaams lied, omdat zingen helpt als je ziek bent vinden we allemaal.
Mw. S. met een grote lach na het lied: “Je mocht deze liedjes niet thuis zingen hoor. Kreeg je klappen op je mond. Zijn straatliedjes hoor. Je rent hoor, want je moeder moet niet horen dat je het zingt.”

--

In gesprek met* mevrouw B. *Zij vertelt over haar moeder en de oorlogstijd.

“Ik vind dat de moeders van de oorlog te weinig geprezen zijn. Mijn moeder was dapper. Iedere vrouw van die tijd! Want we waren gevlucht, we waren alles kwijt. Mijn moeder zei: ‘Neem je poppen mee.’ Daarom ben ik er zuinig op. Ze zei: ‘Neem je lievelingspoppen mee.’
Zo zijn we ook gevlucht. ‘We gaan weg!’ Ik weet nog heel goed dat ze dat zei. En ik dacht: ‘Wat is weg?’ Ik hoor het haar nog zeggen: ‘Neem je lievelingspop mee.’ Pim en Mien (*ze wijst de poppen aan die op haar kast staan*). Van de verhalen van Pim en Mien. ‘We gaan weg.’ Ik kreeg rillingen. Het woord ‘weg’ zit zó in mijn gedachtegang!
De moeders van toen moeten geëerd worden. Vooral mijn moeder, die ook astmapatiënt was. Astma is erg, hoor! Mijn vader was weg, die zijn toen bij elkaar gegooid, die zijn toen gebruikt door de Jappen.
Dat is erg hoor, als iemand vecht voor lucht! Ze is heel dapper geweest. En andere moeders ook. Allemaal die in de oorlog zijn geweest.
We zijn gevlucht. Alles, alles, alles achtergelaten. Toen was mijn vader al geïnterneerd.
Ik vind dat de moeders meer geprezen hadden moeten worden. De meeste moeders. Oorlog is niet alles! Ik heb haar ook als voorbeeld genomen, om te vechten. Mijn moeder was onderwijzeres. In het begin van de oorlog heeft zij nog wat les gegeven, ook aan wat andere kinderen. Maar op een gegeven moment was alles, weg, weg.
Mijn moeder is ook geslagen. Toen ze thuis kwam….ze zei niks, ze lag dagen op bed, haar doek over haar gezicht. Als kind zat ik ernaast. En heb ik haar vastgehouden. Ze is heel dapper geweest.
Mijn zusje kwam, had ze in haar handje een snoepje. Van de Jap gekregen. die had misschien ook een dochtertje van die leeftijd.
Ik was doods- en doodsbang dat mijn moeder zou doodgaan. Dat was mijn angst! Wat moet ik dán doen? Iedere vrouw had de zorgen voor een eigen kind. Ik heb ook de Jappen zien meppen. Heel erg, hoor, ze sloegen als ik weet niet wat. Soms hoor ik de Jappen nóg schreeuwen.

We moesten gras snijden. Met de hand. En een klein mes.
Al die kinderen van toen hebben een heleboel verhalen te vertellen. Maar dat is nooit gebeurd!
De moeders zijn heel sterk geweest."

--

Tijdens de groepsmuziektherapie kijken we terug op het afgelopen jaar en spreken we onze wensen uit voor komend jaar.

Mevr. L. *ziet Irene en Jakob allebei gitaar spelen*: "Ze zijn met twee. Gezellig."
Irene vertelt over haar opa die in Brabant de dorpen langs ging en liedjes verzamelde.
Mevr. L. *knikt bevestigend*: "Dat waren allemaal uitgangen waar we naar toe gingen."
Irene zegt iets over klappen en applaus geven, dat dat vooral iets is van andere steden / landen…….
Mevr. L., *op stellige toon*: "Dat is Amsterdams! Je moet wat de mensen proberen voor je te doen – ongeacht – moet je dat accepteren. Ze doen hun best ervoor, dat moet je dankbaar vinden!"
Herkennen anderen dat gevoel van dankbaarheid?
Heer N.: "Voor iedereen die hier meedoet. Vind ik tenminste."
Het oude jaar is bijna voorbij. Dat nodigt uit tot terugblikken. Wat was mooi in dit jaar? Waar bent u dankbaar voor?
Mevr. B.: "Ik reflecteer op het jaar wat afgelopen is en wat komt. Met alles wat leeft en vliegt en om ons heen is."
En waar verlangt u naar in het nieuwe jaar?
Mevr. B.: "Waar natuur is en waar rust is. Waar andere mensen zijn. En rust."
Irene vraagt het de heer E.. *Die zingt als antwoord een lied over liefde en mooie muziek.*
Heer E.: "Muziek. Met vrienden. Luisteren. En rijden. Met de auto."
Irene vraagt het ook aan mevr. A. *Die geeft haar een stevige handdruk en een warme glimlach terug.*
Heer N.: "Dat is al die mensen die ik gekend heb weer tegenkom en dat ik ze ken. En zo bedoel ik het ook!"
Mevr. W.: " Wanneer ze zo allemaal samen bij elkaar zijn en zingen, liedjes wat ik ook ken. Dat ik kan meezingen."
Mevr. L.: "Dat de mensen hier zoveel werk verzetten – daar moet je respect voor hebben. En dat moet je ook wel eens uitdrukken!"
Heeft het afgelopen jaar ook aan mijnheer K. goeds gebracht?
Heer K.: Niet zo veel."
Het jaar heeft ook moeilijke dingen gebracht…….
Heer K.: "Mijn gezondheid. Niet meer wat ik geweest ben.

Wat heeft hem de kracht gegeven om toch door te gaan?
Heer K.: “Je moet leven. Van mijzelf. Het is het leven. Vanwege je lichaam. Vanwege je hoofd.”

Het leven van onze bewoners met dementie in het verpleeghuis is net een schatkamer. Je vindt er donkere hoekjes, kleerscheuren, gebrek en hartzeer. Maar ook een rijkdom aan verhalen, een grote schat aan wijsheid. In de levensverhalen van bewoners liggen juweeltjes verstopt: kostbare herinneringen, ontroerende gezegdes, diepe levenskennis. Vaak in hun eigen, wondermooie poëtische taal uitgesproken: het Dementees!

Irene Kruijssen, muziektherapie
Eline Hoorweg, geestelijke verzorging
Paula Irik, Sylvia van Rijn, vrijwilligers
Eben Haëzer, Berkenstede, de Diem, de Buitenhof,
Anton de Komplein, Kraaipan, de Gooijer,
Cordaan